

УДК 347.962.2:174 (045)
DOI 10.32782/cuj-2024-3-9

Гудима Мирослава Мирославівна

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних юридичних дисциплін
Приватного вищого навчального закладу «Буковинський університет»
ORCID: 0000-0001-6242-3445

ЗНАЧЕННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК КАНДИДАТІВ НА ШЛЯХУ ФОРМУВАННЯ ЯКІСНОГО СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ

Належне обрання представників суддівської професії, визнання носіями судової влади професійних кваліфікованих кадрів з високим морально-етичним потенціалом є справді актуальним завданням для нашої держави, вдале вирішення якого на пряму корелює з якістю та ефективністю вітчизняного судочинства. В даній публікації сфокусовано увагу на науковому осмисленні та аналізі правової регламентації морально-етичних якостей кандидатів на посаду судді, як умови якісного формування суддівського корпусу в Україні.

В роботі відзначено ряд позитивних законодавчих зрушень в аспекті здійснення регламентації вимог до кандидатів на посаду судді, які визначатимуть морально-етичний фундамент їх майбутньої професійної діяльності, приміром закріплення вимоги доброчесності як умови обіймання посади судді, передбачення умови наявності високих морально-ділових та професійних якостей для обрання суддею, уповноваженим здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, встановлення положення щодо проведення перевірки особистих морально-психологічних якостей кандидатів на посаду судді (у разі визначення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України такої необхідності), тощо.

Схвально оцінено позиції дослідників, які досліджуючи проблематику цензу на посаду судді, важливе місце відводили об'єктивним показникам моральних якостей претендента і обґрунтовано, що морально-етичні характеристики носіїв судової влади є фундаментом для ефективного здійснення ними правосуддя, вони ж виступаючи внутрішніми імперативами, що формують основу взаємодії суддів з іншими учасниками судового процесу, дозволяють судді залишатися стійким до спокус поставити свої власні інтереси або інтереси інших вище за престиж суддівської професії, завдання та принципи судочинства.

Цілком поділяючи погляди дослідників та погоджуючись з підходом законодавця щодо необхідності наявності морально-етичного потенціалу у претендентів на посаду судді, в публікації встановлено, що практична реалізація цих положень є проблематичною через розмитість та відсутність чіткого визначення морально-етичних вимог та ряду особистих якостей кандидатів. Обґрунтовано потребу нормативного розкриття змісту основних категорій, які визначають особисті властивості людини, на кшталт, порядність, чесність, справедливість і т.д., що сприятиме ефективному застосуванню відповідних положень в практиці здійснення суддівського добору та у випадках притягнення судді до відповідальності на підставі відходу від зазначених моральних орієнтирів. В роботі також встановлено потребу визначення чітких методик перевірки особистих та моральних якостей претендентів на посаду судді, які наразі відсутні, задля формування якісного суддівського корпусу.

Ключові слова: суддя, відбір суддів, формування суддівського корпусу, особисті та моральні якості претендента на посаду судді, доброчесність судді, моральний потенціал кандидата на суддівську посаду.

Gudyma M. M. The value of moral and ethical characteristics of candidates on the path to a quality judicial corps

The proper election of representatives of the judicial profession, recognition of professional qualified personnel with high moral and ethical potential as the holders of judicial power is a truly urgent task for our country, the successful solution of which directly correlates with the quality and efficiency of domestic judicial proceedings. This publication focuses on the scientific understanding and analysis of the legal regulation of moral and ethical qualities of candidates for the position of a judge as a condition for the qualitative formation of the judiciary in Ukraine.

The paper highlights a number of positive legislative changes in terms of regulating the requirements for candidates for the position of a judge, which will determine the moral and ethical foundation of their future professional activity. Examples include the enshrinement of the requirement of integrity as a condition for holding the position of a judge, the provision for the condition of having high moral and professional qualities for election as a judge authorized to conduct criminal proceedings against minors, the establishment of a provision for checking the personal moral and psychological qualities of candidates for the position of a judge (if such a need is determined by the High Qualification Commission of Judges of Ukraine), etc.

The positions of researchers who, in studying the problem of censorship for the position of a judge, assigned an important place to objective indicators of the moral qualities of the applicant, were positively evaluated. It was substantiated that the moral and ethical characteristics of the bearers of judicial power are the foundation for their effective administration of justice. They act as internal imperatives that form the basis of judges' interaction with other participants in the judicial process, allowing the judge to remain resistant to the temptation to put their own interests or the interests of others above the prestige of the judicial profession, the tasks and principles of the judiciary.

Fully sharing the views of researchers and agreeing with the legislator's approach to the need for moral and ethical potential in judicial candidates, the publication establishes that the practical implementation of these provisions is problematic due to the vagueness and lack of a clear denition of moral and ethical requirements and a number of personal qualities of candidates. The author substantiates the need for regulatory disclosure of the content of the main categories which define personal qualities of a person, such as decency, honesty, justice, etc., which would facilitate the effective application of the relevant provisions in the practice of judicial selection and in cases of bringing a judge to justice on the basis of deviation from the specified moral guidelines. The work also establishes the need to define clear methods for verifying the personal and moral qualities of judicial candidates, which are currently absent, in order to form a high-quality judiciary.

Key words: *judge, selection of judges, formation of the judiciary, personal and moral qualities of a judicial candidate, judicial integrity, moral potential of a candidate for a judicial position.*

Вступ. Формування якісного суддівського корпусу є актуальним завданням на шляху розбудови демократичної правової держави та серйозним викликом для нашої держави в ключі потреби узгодження відповідних приписів національного законодавства з міжнародними та європейськими правовими нормами та стандартами. Водночас, належне формування корпусу суддів України є перманентною основою якісного здійснення судочинства, базисом гарантування справедливості в суспільстві. Як влучно зауважує В. А. Селезньов, проблематика формування корпусу суддів в Україні набуває особливої актуальності на сучасному етапі, що пов'язано із тим, що саме суддя виступає «інструментом» відновлення справедливості, оскільки від його рішення залежить належний захист прав, свобод та законних інтересів фізичної особи та прав і законних інтересів юридичної особи [1, с. 216]. Необхідно враховувати, що професійна придатність судді виступає «уособленням як професійних навичок, досвіду, так і високих морально-етичних якостей» [2, с. 308], і додамo, що останні є не просто приємним бонусом до компетент-

ності представника суддівської професії, а вагомoю умовою для ефективності його професійної діяльності, відсутність якої може звести нанівець весь професійний потенціал правника. Не в останню чергу і громадська повага до органу судової влади пов'язана з моральною культурою її носіїв: «повага громадян до суду, пише В. М. Чебан, залежить від того, наскільки суспільство вірить у чесність, непідкупність, незалежність суддів та наскільки воно впевнене у моральному авторитеті суддів» [3, с. 38]. Вказане засвідчує потребу наукового осмислення та правової регламентації морально-етичних якостей кандидатів на посаду судді, як умови якісного формування суддівського корпусу в Україні.

Проблема формування корпусу суддів України не є новою для вітчизняної юриспруденції, вона не втрачала своєї актуальності на різних історичних етапах здійснення вітчизняного правосуддя. Зокрема, вказана проблема перебувала в центрі наукової уваги В. В. Городовенка, С. В. Ківалова, В. М. Кравчука, І. Є. Марочкіна, С. В. Прилуцького, Д. М. Притики, В. А. Селезньова, А. О. Селіванова, Л. В. Скоморохи, М.С. Сьомої,

В. Я. Тація та інших дослідників. Проте існуючі наукові доробки не висвітлювали всіх аспектів окресленої проблематики, і видається коректним змістити центр ваги на морально-етичні характеристики кандидатів на посаду суддів як важливу умову формування якісного суддівського корпусу.

Тому в рамках публікації нашу увагу буде сфокусовано на аналізі морально-етичного потенціалу кандидатів на посаду суддів як важливій умові формування якісного суддівського корпусу, правильному встановленню проблемних аспектів суддівського добору в цьому аспекті та пошуку шляхів їх вирішення.

Матеріали та методи. При підготовці публікації було використано низку загальних та спеціальних методів наукового пізнання, що забезпечило досягнення поставленої мети здійснення відповідного дослідження. Так, логіко-семантичний метод забезпечив узагальнення теоретичних категорій, використаних в даній публікації. Системно-структурний метод допоміг визначити місце морально-етичних характеристик в системі вимог до кандидатів на посаду судді. Аналітичний метод дозволив охарактеризувати вимоги до моральної культури кандидатів на суддівські посади, їх особистих та професійних якостей. Формально-юридичний метод і метод прогнозування дали можливість з'ясувати та виокремити напрямки вдосконалення формування суддівського корпусу, сформулювати пропозиції щодо здійснення законодавчих змін, спрямованих на удосконалення процесу суддівського відбору.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становили наукові праці фахівців у галузі психології, етики, теорії держави і права, конституційного права, інших галузевих правових наук. Нормативну основу склали Конституція України, закони та підзаконні нормативно-правові акти, в яких прямо чи опосередковано визначено вимоги до кандидатів на посаду судді та порядок здійснення суддівського відбору.

Результати. Належне обрання представників суддівської професії, визнання носіями судової влади професійних кваліфікованих кадрів з високим морально-етичним потен-

ціалом є справді актуальним завданням для нашої держави, ефективне вирішення якого напряму корелює з якістю та ефективністю вітчизняного правосуддя. Під «формуванням суддівського корпусу» В. А. Селезньов розуміє взаємопов'язану сукупність визначених чинним законодавством України процедур, пов'язаних із добором осіб на посаду суддів на підставі аналізу відповідності встановленим критеріям професійно-особистісних якостей особи-кандидата на посаду судді [1, с. 217]. І чітка визначеність на законодавчому рівні основних вимог, які висувуються до кандидатів на посаду судді є важливим чинником становлення України як правової держави [4, с. 156].

Відповідно до ст. 127 ч. 3 Конституції України на посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою. Законом можуть бути передбачені додаткові вимоги для призначення на посаду судді. А частина четверта цієї ж статті Основного Закону встановлює, що для суддів спеціалізованих судів відповідно до закону можуть бути встановлені інші вимоги щодо освіти та стажу професійної діяльності [5].

Не вдаючись в поглиблений аналіз кожного зі встановлених цензів, у рамках даної публікації зосередимося на категорії «добросовісності» – конституційній новелі, закріплення якої не містилося в попередній редакції відповідної норми. Розширеним і досить повним видається тлумачення категорії «добросовісність», сформульоване О. Глущенко, під якою дослідниця розуміє морально-етичний фундамент діяльності судді, який визначає межу і спосіб його поведінки, яка має ґрунтуватися на принципах добровідносин із громадянами, суспільством та державою, а також чесності у способі життя, виконанні професійних обов'язків та розпорядженні матеріальними ресурсами [6, с. 78].

Нам видаються прогресивними та важливими означені конституційні зміни, які

закріпили серед інших вимог на посаду судді вимоги «компетентності та добросовісності» (ст. 127 Конституції України [5], а також інші законодавчі положення, які акцентували на важливості не лише формальних вимог до кандидата на посаду судді, а і його особистих, в тому числі моральних якостей. Зокрема, в ч. 6 ст. 18 ЗУ «Про судоустрій та правовий статус суддів» згадано про умови наявності «високих морально-ділових та професійних якостей» для обрання суддею, уповноваженим здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх [7]; у ст. 76 ЗУ «Про судоустрій та правовий статус суддів» закріплено положення щодо проведення перевірки особистих морально-психологічних якостей кандидатів на посаду судді (у разі визначення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України такої необхідності) [7], тощо. Такий підхід вважаємо вдалим, і зауважимо, що питання моральних якостей як умови обіймання посади судді неодноразово підіймалося дослідниками, ще до внесення відповідних законодавчих змін.

С. В. Прилуцький досліджуючи проблематику «цензу на посаду судді», включав в нього загальні та особливі вимоги і серед загальних вимог на перший план відводив практичний досвід роботи та високі ділові і моральні якості, а до особливих – відніс спеціальне навчання за програмою підготовки суддів та обов'язкове професійне стажування [8, с. 8]. Погоджуємося з В. І. Чебан з приводу того, що в силу надзвичайної важливості професії суддів як носіїв судової влади до них пред'являються додаткові вимоги не статусного характеру, які охоплюють об'єктивні показники моральних якостей людини – претендента на посаду судді [9, с. 57–60]. Так само мислить Л. В. Скомороха, стверджуючи, що особи, відібрані для судових посад, повинні мати високі моральні якості і здібності, а також відповідну підготовку і кваліфікацію в галузі права [10, с. 70–78].

Основні морально-етичні принципи та установки судді формують фундамент його взаємодії з іншими учасниками судового процесу, відношення до професійної діяльності, тож їх дотримання відобразатиметься в ефек-

тивній практичній діяльності суддів, забезпечуючи справедливість у судочинстві та зміцнюючи довіру суспільства до судової системи. Наявність певного морального потенціалу дозволяє судді залишатися стійким до спокус поставити свої власні інтереси або інтереси інших вище за престиж суддівської професії, завдання та принципи судочинства.

Повністю поділяючи доктринальні погляди та законодавчий підхід з приводу закріплення потреби наявності морального та ділового особистісного потенціалу претендента на посаду судді, зауважимо, що практична реалізація вказаних положень є досить проблематичною, що пов'язано з розмитістю та відсутністю чіткого визначення багатьох категорій, що розкривають особисті властивості людини, на кшталт, порядність, чесність, справедливість і т.д. Тому видається, що нормативне закріплення правових орієнтирів їх розуміння та тлумачення значно б спростило застосування в практичній площині як на етапі формування суддівського корпусу, так і та етапі здійснення суддівської діяльності як підстава для їх відповідальності у випадку відходу від означених моральних орієнтирів.

Саме удосконалення розширення та тлумачення змісту кваліфікаційних вимог до кандидата на посаду судді, в тому числі, вимог щодо морально-етичних якостей є одним з важливих напрямів подолання проблеми недостатнього рівня кваліфікації та компетентності суддів, – пише Д. Ю. Шпенюв [11, с. 205]. Для зручності перевірки кандидата на посаду судді на предмет його відповідності вимогам щодо належного рівня морально-етичних та особистих якостей останні необхідно умовно поділити на такі групи: 1) моральні якості; 2) етичні вимоги до поведінки; 3) інтелектуальні здібності; 4) комунікативні вміння; 5) технічні навички; 6) організаторські здібності [11, с. 205]. І якщо вимоги до етичності поведінки судді досить повно викладені в Кодексі суддівської етики, то на думку дослідника, вимоги до моральних якостей судді потребують закріплення в ньому, віднівши до них добропорядність – розважливе та розумне ставлення до інших осіб, не допущення образливих або таких, що принижую-

ють честь та гідність особи дій та висловів; справедливість – наявність внутрішнього відчуття переконання та потреби в збереженні рівноваги між правами та обов'язками кожного члена суспільства та усвідомлення їх рівності; чесність – відкрите та розумне вираження своїх дійсних намірів, збереження власної гідності та достоїнства у взаємовідносинах з іншими особами; непідкупність – поведінка особи, яка відкидає будь-яку можливість неправомірного впливу на неї із корисливих мотивів та яка не допускає провокацію хабарництва та хабарництва; толерантність – доброзичливе та розумне ставлення до інших осіб, усвідомлення індивідуальності кожної людини тощо). Дослідження психологічних засад професійного відбору суддів дало можливість Ю. Ірхіну зробити висновок, що на посаді судді люди хотіли б бачити людину, наділену багатьма чеснотами: особистою чесністю, високим інтелектом і культурним рівнем, принциповістю, енергійністю, цілеспрямованістю, ввічливістю, доброзичливістю, неупередженістю, урівноваженістю, стресостійкістю, тактовністю, вдумливістю, працьовитістю, витриманістю, комунікабельністю, здатністю застосовувати судову владу виважено та мудро. Водночас необхідно виключити можливість доступу до суддівської посади осіб, яким притаманні негативні особистісні та моральні якості, такі, як зарозумілість, пихатість, грубість, жорстокість і недбалість, некомунікабельність, низький рівень інтелекту та культури, схильність до стереотипного мислення, нездатність до ясного викладення усної мови і письмових текстів, корислива орієнтація на престижне становище судді [12, с. 36].

Проблему складає також відсутність законодавчого регулювання механізмів перевірки особистих та моральних якостей кандидата на посаду судді. Водночас етап добору кандидатів на посаду судді, реалізація якого спрямована на формування якісного суддівського корпусу, потребує аналізу всесторонніх факторів та чинників, що можуть вплинути на якість судочинства, здійсненого майбутнім суддею. Згідно ст. 70 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» кваліфікаційний іспит полягає у вияв-

ленні належних теоретичних знань та рівня професійної підготовки кандидата на посаду судді, ступеня його готовності здійснювати правосуддя з питань юрисдикції відповідного суду, а також особистих і моральних якостей кандидата. Проте надалі законодавець не розкриває механізмів виявлення моральних якостей кандидата на посаду судді, не здійснює цього і Положення про порядок складення кандидатами на посаду судді анонімного тестування (іспиту) та методичку його оцінювання, яке затверджено рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України 05.11.2012 року [13]. Все це свідчить про потребу подальших розробок проблематики моральних якостей осіб, що виявили бажання обіймати посаду судді на теоретичному, законодавчому та практичному рівнях.

Висновки. Отже, підсумуємо, що наявність морального та ділового особистісного потенціалу претендента на посаду судді є принциповою умовою його професійної придатності, гарантією ефективності та високої якості здійснення ним судочинства. Високий рівень моральної культури судді, дотримання ним основоположних принципів суддівської етики є внутрішніми імперативами, що формують фундамент його взаємодії з іншими учасниками судового процесу, в тому числі гарантуючи його стійкість до спокус поставити свої власні інтереси або інтереси інших вище за престиж суддівської професії, завдання та принципи судочинства. Дотримання цих принципів відображається в ефективній практичній діяльності суддів, забезпечуючи справедливість у судочинстві та зміцнюючи довіру суспільства до судової системи. І хоча законодавець здійснив закріплення вимог до кандидатів на посаду судді, які вибудовують морально-етичний фундамент їх майбутньої професійної діяльності, все ж чимало категорій, які визначають відповідні властивості претендентів не мають однозначного тлумачення та чітких законодавчих кордонів, що створює серйозні перешкоди на шляху ефективного застосування відповідних законодавчих положень на практиці. Ще однією серйозною проблемою на етапі формування якісного суддівського корпусу з

високою моральною культурою є відсутність чітких методик перевірки необхідних характеристик претендентів на суддівські посади. Тому видається, що нормативне закріплення правових орієнтирів розуміння та тлумачення

основоположних морально-етичних характеристик, якостей кандидатів на посаду судді та розробка чітких методик їх перевірки створила б необхідні умови для формування якісного суддівського корпусу в нашій державі.

Література

1. Селезньов В. А. Формування корпусу суддів України: проблеми, шляхи їх вирішення та перспективи розвитку. *Актуальні проблеми політики*. 2017. Вип. 59. С. 216–223.
2. Слободяник Н. Зарубіжний досвід формування суддівського корпусу. *Проблеми сучасного права*. 2015. № 2(12). С. 300–310.
3. Чебан В.М. Оновлення Кодексу суддівської етики. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*. Чернівці: Технодруку, 2017. С. 38–40.
4. Лагнюк О. М. Основні вимоги до кандидатів на посаду судді через призму внесення змін до Конституції України щодо правосуддя. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Юридичні науки. 2016. Вип. 3. Том. 2. С. 156–159.
5. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
6. Глущенко С. В. Новели судової реформи: поняття професійної етики та добросовісності в контексті кваліфікаційного оцінювання судді (кандидата на посаду судді). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 6. С. 70–83.
7. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 24.07.2024).
8. Прилуцький С. В. Формування корпусу професійних суддів України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2003. 19 с.
9. Чебан В. І. Міжнародно-правовий аспект регламентації етичних вимог до суддів. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2013. Вип. 660: Правознавство. С. 57–60.
10. Скомороха Л. В. Конкурсний добір кандидатів на посади суддів, міжнародний досвід і вітчизняні реалії. *Право України*. 2009. № 4. С. 70–78.
11. Шпенюк Д. Ю. Шляхи підвищення рівня кваліфікації та компетентності суддів в Україні. *Форум права*. 2017. № 1. С. 205–211.
12. Ірхін Ю. Психологічні засади професійного відбору суддів України. *Слово Національної школи суддів України*. 2014. № 1. С. 29–37.
13. Про порядок складення кандидатами на посаду судді анонімного тестування (іспиту) та методу його оцінювання: Положення затверджено Рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України 05.11.2012 № 1316/пп-12. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr131695-12#Text> (дата звернення: 24.07.2024).

References

1. Seleznov, V.A. (2017). Formuvannia korpusu suddiv Ukrainy: problemy, shliakhy yikh vyrishennia ta perspektyvy rozvytku [Formation of the corps of judges of Ukraine: problems, ways to solve them and prospects for development]. *Aktualni problemy polityky – Actual problems of politics*. Vyp. 59. S. 216–223 [in Ukrainian].
2. Slobodianyuk, N. (2015). Zarubizhnyi dosvid formuvannia suddivskoho korpusu [Foreign experience in the formation of the judicial corps]. *Problemy suchasnoho prava – Problems of modern law*. № 2(12). S. 300–310 [in Ukrainian].
3. Cheban, V.M. (2017). Onovlennia Kodeksu suddivskoi etyky [Update of the Code of Judicial Ethics]. *Suchasni vyklyky ta aktualni problemy sudovoi reformy v Ukraini – Modern challenges and actual problems of judicial reform in Ukraine*. Chernivtsi: Tekhnodruk, 2017. S. 38–40 [in Ukrainian].
4. Lahniuk, O.M. (2016). Osnovni vymohy do kandydativ na posadu suddi cherez pryzmu vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy shchodo pravosudiva [Basic requirements for candidates for the position of judge through the prism of amendments to the Constitution of Ukraine regarding justice]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriya Yurydychni nauky – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Legal Sciences*. Vyp. 3. T. 2. S. 156–159 [in Ukrainian].
5. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine dated 28.06.1996, № 254k/96-BP]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text> [in Ukrainian].

6. Hlushchenko, S.V. (2016). Novely sudovoi reformy: poniattia profesiinoi etyky ta dobrochesnosti v konteksti kvalifikatsiinoho otsiniuvannya suddi (kandydata na posadu suddi) [Novels of judicial reform: concepts of professional ethics and integrity in the context of qualification evaluation of a judge (candidate for the position of judge)]. *Chasopys tsyvilnoho i kryminalnoho sudochynstva – Journal of civil and criminal justice*. № 6. S. 70–83 [in Ukrainian].

7. Zakon Ukrainy «Pro sudoustrii i status suddiv» vid 02.06.2016 № 1402-VIII [Law of Ukraine «On the judicial system and the status of judges» dated June 2, 2016]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [in Ukrainian].

8. Prylutskyi, S.V. (2003). Formuvannya korpusu profesiinykh suddiv Ukrainy [Formation of the corps of professional judges of Ukraine]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv. 19 s. [in Ukrainian].

9. Cheban, V.I. (2013). Mizhnarodno-pravovyi aspekt rehlementatsii etychnykh vymoh do suddiv [International legal aspect of regulation of ethical requirements for judges]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu – Scientific Bulletin of Chernivtsi University*. Vyp. 660: Pravoznavstvo. S. 57–60 [in Ukrainian].

10. Skomorokha, L.V. (2009). Konkursnyi dobir kandydativ na posady suddiv, mizhnarodnyi dosvid i vitchyzniani realii [Competitive selection of candidates for the positions of judges, international experience and domestic realities]. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*. № 4. S. 70–78 [in Ukrainian].

11. Shpenov, D.Yu. (2017). Shliakhy pidvyshchennia rivnia kvalifikatsii ta kompetentnosti suddiv v Ukraini [Ways to improve the level of qualification and competence of judges in Ukraine]. *Forum prava – Law forum*. № 1. S. 205–211 [in Ukrainian].

12. Irkhin, Yu. (2014). Psykholohichni zasady profesiinoho vidboru suddiv Ukrainy [Psychological principles of professional selection of judges of Ukraine]. *Slovo Natsionalnoi shkoly suddiv Ukrainy – Word of the National School of Judges of Ukraine*. № 1. S. 29–37 [in Ukrainian].

13. Pro poriadok skladennia kandydatamy na posadu suddi anonimnoho testuvannya (ispytu) ta metodyku yoho otsiniuvannya [About the procedure for anonymous testing (examination) by candidates for the post of judge and the method of its evaluation]: Polozhennia zatverdzheno Rishenniam Vyschoi kvalifikatsiinoi komisii suddiv Ukrainy 05.11.2012 № 1316/pp-12 – The provision was approved by the Decision of the Higher Qualification Commission of Judges of Ukraine dated November 5, 2012 № 1316/pp-12. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr131695-12#Text> [in Ukrainian].